

11 000 kronor för en äggdonation – oetiskt hög nivå?

Handlas det med mänskliga ägg i Skåne? Författarna vill sätta strålkastarljuset på var gränsen för kompensation för äggdonation bör dras. De efterlyser etiskt försvarbara och konkreta riktlinjer för hur ersättningen ska utformas.

Region Skåne höjde för en tid sedan ersättningen för äggdonation från 3 000 till 11 000 kronor. Den planerade höjningen föregicks av en hel del kritik, bland annat från regionens eget etiska råd. Ändå genomfördes den.

Höjningen har varit framgångsrik såtillvida att väntetiderna för behandling med donerade ägg helt försvunnit. Så vad är problemet? Vi anser att Region Skåne genom sin höjning tagit ett steg mot handel med mänsklig vävnad, vilket är förbjudet såväl i svensk lag som i den av Sverige undertecknade Oviedo-konventionen. Höjningen har dessutom lämnat många viktiga frågor obesvarade.

Handlas det med mänskliga ägg i Skåne? Den som försvarar höjningen måste svara nej på denna fråga. Ersättning kan alltså inte jämföras med betalning. Att lyckas med denna balansgång är minst sagt en utmaning. Varor och tjänster tycks trots allt bytas mot reda pengar. Ordet »donation« kan inte användas utan vidare, eftersom en donation är en gåva.

Vanligtvis brukar man i debatten peka på att donatorn inte går med vinst, utan endast kompenseras för sådant som avsatt tid, omkostnader och obe-

MATS JOHANSSON
medicinetiker

NILS-ERIC SAHLIN
medicinetiker; båda vid Lunds universitet
nils-eric.sahlin@med.lu.se

Region Skåne höjde för en tid sedan ersättningen för äggdonation. Författarna anser att man därmed tagit ett steg mot handel med mänsklig vävnad, vilket är förbjudet såväl i svensk lag som i den av Sverige undertecknade Oviedo-konventionen.

Faksimil:
Region Skånes webbplats

hag kopplat till proceduren. Detta är en intressant tankegång. Bland annat förefaller den implicera att donatorerna före höjningen gjorde en förlust motsvarande 8 000 kronor och alltjämt gör liknande förlust i många landsting (de fick ju inte den ersättning de skulle ha haft eller ska ha).

»Och att tolka kompensationen som timarvode ... är synnerligen vanskligt, eftersom detta möjliggör donation som extraknäck ... «

Det behöver klargöras vilken sorts kompensation som kan ske, och hur man kan kompensera de inblandade, utan att man börjat ägna sig åt handel. Att ersätta resor må vara enkelt och okontroversiellt, men detsamma kan knappast sägas om ersättning för obehag och risktagande. Och att tolka kompensationen som timarvode (om än lågt) är synnerligen vanskligt, eftersom detta möjliggör donation som extraknäck, hur paradoxalt det än låter.

Svar av typen »Vi betalar *inte* för äggen, men väl för dina omkostnader, din tid, ditt obehag och de eventuella risker du utsätts för i samband med att vi plockar ut äggen« strider, vågar vi påstå, mot själva andemeningen bakom dagens förbud mot handel med mänsklig vävnad. Etik riskerar här att ersättas med retorik.

Ersättningsfrågan kompliceras ytterligare av att det ekonomiska incitamentet att donera ägg skiljer sig från individ-

till individ. Vilken inkomst har man? Hur långt måste man resa? Hur oroad är man inför det kommande ingreppet? Finns det kanske andra i ens närhet som bländas av ersättningen?

Att väntetiderna har upphört är förvisso bra men kräver en trovärdig förklaring – en som alltså inte gärna kan inbegripa att donatorerna ville tjäna pengar. Vi ser därför fram mot den utlovade utvärderingen; inte bara dess slutsatser utan också en tydlig redogörelse för hur den genomförts.

Vi vill med detta inlägg varken ifrågasätta individuella donatorers drivkraft eller ofrivilligt barnlösas rätt till behandling. I stället vill vi sätta strålkastarljuset på frågan var gränsen för kompensation bör dras. Här krävs ett nationellt grepp. Och detta innebär så mycket mer än att enas om ett belopp, likt Vävnadsrådets rekommenderade höjning till 6 600 kr. Vad som behövs är etiskt försvarbara och konkreta riktlinjer för hur ersättningar av detta slag ska utformas. I frånvaro av sådana väl genomtänkta riktlinjer är risken stor att vi går en framtid till mötes där marknadsmissiga faktorer sätter ersättningsnivåerna – en framtid där tillgång och efterfrågan påverkar besluten, inte den etiska analysen.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

KOMMENTERA DENNA artikel på
Lakartidningen.se